NAŠA NOVA KATOLIČKA ŠTAMPA

i njezini glavni problemi

Još u vrijeme između prvoga i drugog svjetskog rata često se kod nas na hrvatskom nacionalnom i jezičnom području — ponešto i u javnosti, a pogotovu u privatnim razgovorima — ventiliralo, ili barem načinjalo pitanje reorganizacije i sistematizacije naše katoličke štampe.

Prije rata

Bilo je te štampe prilično za prilike u kojima smo se tada nalazili: opće siromaštvo širokih narodnih slojeva i još uvijek visok procenat nepismenosti nisu joj se dali jače razviti. I ako ni onda nijesmo imali dnevne — nepolitičke — katoličke štampe, one druge — periodičke — imali smo u izobilju. Barem po broju časopisa i listova, mjesečnika i tjednika koji su izlazili. U Draganovićevu »Općem šematizmu Katoličke Crkve u Jugoslaviji« iz g. 1939. navedeno ih je ravno 151: slovenskih 65, na jezicima narodnih manjina (mađarske, njemačke, ukrajinske) 12, hrvatskih 74. Stvarno ih je bilo još više: neki koji su tada sigurno još izlazili nijesu navedeni, npr. zagrebački »Sacerdos Christi« i splitski »Križ na Jadranu«, a nisu, to se zna, navedeni ni oni koji su bili prestali izlaziti, npr. politički dnevnici i tjednici »Pučke stranke«. U Osijeku, Splitu, Sarajevu, Mostaru i drugdje, i vanstranački politički dnevnik »Narod«, što ga je g. 1933. u Sarajevu pokrenuo nadbiskup Šarić, a tiskala ga i izdavala »Nova tiskara«, ili još nisu bili ni pokrenuti — kao neki križarski listovi — dok šapirografirani listovi, almanasi i bilteni raznih katoličkih đačkih organizacija i interni listovi redovničkih zajednica i družbi nisu uopće u »Šematizam« ni unišli. Manje su impozantni ti naši katolički listovi bili po tiraži. Tiraža im je obično bila vrlo skromna. Jedina iznimka s te strane bili su neki popularni pobožni »Glasnici« — mjesečnici. Najvišu je tiražu postizavao zagrebački, isusovački »Glasnik Presvetog Srca Isusova«, čiji se broj pretplatnika sve više primicao prvoj stotini tisuća. Puno je razmjerno pretplatnika imao i sarajevski, franjevački »Glasnik sv. Ante«. Prvotno zahvaljujući masovnom štovanju i popularnosti slavnog sveca iz Padove. Nijedan od drugih naših katoličkih listova nije se u ono doba — što

ja znam — mogao baš podičiti kakvom velikom tiražom. Većina se od njih morala zadovoljavati nakladom od ispod deset tisuća primjeraka (mnogi i s manje) i jedva je financijski sastavljala kraj s krajem, ili je često ostajala i na deficitu.

Karakteristike naše tadašnje katoličke štampe — Glavni statistički podaci

Što se tiče karaktera, smjera i forme listova, najviše je bilo službenih ili poluslužbenih, crkveno-dijecezanskih listova (Dubrovnik, Đakovo, Križevci, Senj, Split, Šibenik, Zagreb) i raznih pobožnih glasnika, mjesečnika i dvomjesečnika (osim dva već spomenuta: »Glasnik sv. Josipa« Zagreb, »Glasnik sv. Franje« Zagreb, »Glasnik sv. Terezije od Maloga Isusa« Dubrovnik, »Glasnik bl. Nikole Tavelića« Sarajevo, »Euharistijski Glasnik« Split, »Blagovijest« Skoplje, »Gospa Sinjska« Sinj, jeronimska »Naša Gospa Lurdska« Zagreb, dominikanska »Gospina Krunica« Zagreb, »Vjesnik Marijinih kongregacija« Zagreb, »Vjesnik Kraljice Hrvata, M. B. Lurdske« Zagreb, »Salezijanski Vjesnik« Zagreb, »Vjesnik Počasne Straže« Preko i nekoliko župskih »Vjesnika«). Ostalo su bile revije — teološke, svećeničko-pastoralne, asketske, literarne, glazbene, obiteljske — i na koncu iza g. 1922, kad je sarajevski nadbiskup Dr I. Šarić, pokrenuo sarajevsku »Nedjelju« (kasnije »Križ« i »Katolički Tjednik«), tjednici »Katoličke Akcije«: opće-nacionalni i regionalno-lokalni. Posebne su kategorije predstavljali listovi i glasila opće-nacionalna i lokalna katoličkih kulturno-odgojnih, đačkih i omladinskih, seljačkih i radničkih organizacija (npr. u Zagrebu »Luč«, »Križarska Straža«, »Seljačka omladina«), te političko-kulturna glasila »katoličke« Pučke stranke (u Zagrebu »Hrvatska Straža«, dnevnik i tjednik).

Od revija su se uz strogo teološko-znanstvenu »Bogoslovsku Smotru«, što ju je izdavao bogoslovski fakultet u Zagrebu, bile dovinule većega ugleda: Mahnićeva »Hrvatska Straža«, isusovački »Život« u Zagrebu, franjevačka »Nova Revija« u Makarskoj, »Franjevački Vjesnik« u Sarajevu, te senior među njima, sarajevska »Vrhbosna«. Od specijalističkih revija izlazile su: dominikanski »Duhovni život« u Zagrebu (kao mjesečnik za pitanja kršćanske askeze), beogradska »Riječ Božja« (kao homiletički zbor-

nik), zagrebačka »Croatia Sacra« i sarajevska, isusovačka »Vrela i prinosi« (kao zbornici za našu crkvenu povijest), zagrebačka »Sveta Cecilija« i »Ćirilo-Metodski Vjesnik« (kao glazbeno-umjetničke revije i zbornici) te zagrebačka »Kršćanska Škola« (kao katehetsko-pedagoški časopis). Liturgijsko je gibanje već tada predstavljao hvarski tjednik: »Život s Crkvom«. Od svećeničkih listova bili su najstariji i najugledniji: zagrebački »Katolički List« i đakovački »Glasnik biskupije bosansko-srijemske«, prvi kao tjednik, drugi kao dvotjednik, dok je »Sacerdos Christi« izlazio kao mjesečnik. Obiteljski su listovi bili: mostarska, franjevačka »Kršćanska Obitelj«, s više pobožno-poučnim sadržajem, i zagrebačka, ilustrirana »Obitelj«, dvotjednik u režiji »Kuće Dobre štampe«, a donekle je karakter obiteljskog lista nosio i zagrebački »Glasnik sv. Josipa«, što ga je izdavala Družba »Sestara Milosrdnica«. Misijska je štampa bila zastupana zagrebačkim, isusovačkim »Katoličkim Misijama« i također zagrebačkom »Jekom iz Afrike«, sa samostalnim misijskim listićem za djecu »Crnče« Družbe sv. Petra Clavera. Jedini djevojački list bio je zagrebački »Za vjeru i dom«. Dječji listovi bili su: zagrebački, franjevački, »Anđeo Čuvar«, sarajevski »Vrtić«, glasilo »Malih križara«, te zagrebačka, jeronimska »Mala Mladost«. Jedina pozitivno katolički orijentirana književno-beletristička revija bila je zagrebačka »Hrvatska Prosvjeta«, organ »Kola hrvatskih književnika«, pod dugogodišnjim, renomiranim uređivanjem Dr Ljubomira Marakovića, dok su jeronimsko »Zlatno klasje« u Zagrebu i »Klasje naših njiva« u Subotici bili po sadržaju, ugledu i suradnji puno skromniji i »popularniji«. Jedini katolički ilustrovani list bio je sarajevski »Katolički svijet« u nakladi Akademije »Regina Apostolorum«. Najmanje su se još afirmirali katolički socijalni listovi. Tu smo, uglavnom, bili ostali samo pri pokušajima (»Socijalna Pravda«, glasilo Radničkog strukovnog saveza, »Socijalni Rad«, »Zadružna Svijest«, sve mjesečnici, što su izlazili u Zagrebu).

Od svih spomenutih listova valjda su u tom periodu najviše utjecaja na javni život — katolički, a ponešto i profani — vršili tjednici »Katoličke Akcije«: sarajevski »Katolički Tjednik« i zagrebačka »Nedjelja«, kao organi, koji su se čitali na čitavu našemu nacionalnom području, i oni više regionalno-pokrajinski: »Križ na Jadranu« i »Ka-

tolička Riječ« u Splitu, »Katolik« u Šibeniku, »Istina« na Sušaku, pa na nešto drukčiji način uz zagrebačku »Hrvatsku Stražu«, »Hrvatska Obrana« u Đakovu, »Narodna Svijest« u Dubrovniku, »Subotičke Novine« u Subotici, »Christliche Volkszeitung« u Osijeku, »Žumberačke Novine« u Zagrebu, »Požeške Novine« u Požegi.

Od katoličkih kalendara najglavniji su bili i imali najveću nakladu: »Danica« u režiji »Društva sv. Jeronima« u Zagrebu, Isusovački »Kalendar Srca Isusova« također u Zagrebu i »Kalendar sv. Ante« izdavan u Sarajevu od bosanskih franjevaca. Izlazila su i dva misijska kalendara, jedan u režiji »Katoličkih Misija« (zagrebačkih isusovaca, u vezi s »Društvom za širenje vjere«), drugi u režiji »Družbe sv. Petra Clavera«, oba u Zagrebu. Možda se amo može pribrojiti i godišnji almanah »Selo i grad«, što ga je među drugim svojim brojnim edicijama izdavalo u Zagrebu »Društvo sv. Jeronima«.

I nakladno-izdavačka, a tako i tiskarsko-knjižarska, djelatnost bila se je kod nas s vremenom dosta snažno razvila, s kulminacijom u predratne dane. Draganovićev »Šematizam« donosi i o tom uglavnom točne podatke. Od nakladno-izdavačkih ustanova spominje: u Zagrebu »Hrvatsko književno Društvo sv. Jeronima«, »Narodnu Prosvjetu«, »Pijevo društvo za promicanje katoličke štampe«, »Hrvatsku bogoslovsku Akademiju«, »Zbor duhovne mladeži zagrebačke«, »Kolo hrvatskih književnika«, »Kolegij Družbe Isusove«, dominikansko nakladno poduzeće »Istina«, nakladno poduzeće »Knjige katoličkog života« Dra Stjepana Markulina, u Đakovu »Biskupijsku tiskaru« i »Zbor duhovne mladeži đakovačke«, u Senju »Zbor duhovne mladeži senjske« i nakladna poduzeća »OM-KA« i »Fides«, u Požegi »Dobru Štampu«, u Splitu »Hrvatsku tiskovnu zadrugu«, u Dubrovniku »Dubrovačku hrvatsku tiskaru«, u Šibeniku franjevačku tiskaru »Kačić«, u Hvaru Knjižnicu »Zvijezda mora«, u Subotici »Subotičku Maticu«, u Sarajevu Akademiju »Regina Apostolorum«, u Mostaru franjevačku »Hrvatsku tiskaru F. P.«. Izrijekom ne spominje nakladno poduzeće »Istina i život« (Čepulić — Žanko), valjda jer g. 1939. nije više postojalo. Od knjižara spominje: Knjižaru »Narodne Prosvjete« u Zagrebu, »Knjižaru sv. Antuna« (Trećega Reda sv. Franje) u Zagrebu, »Hrvatsku knjižaru« u Splitu i franjevačku knjižaru »Kačić« u Šibeniku. Od tiskara spominje: u Zagrebu

»Nadbiskupsku tiskaru«, Tiskaru »Narodne Prosvjete«, isusovačku »Tiskaru Glasnika Srca Isusova«, »Narodnu tiskaru« (Rudolfa Vede), u Đakovu »Biskupijsku tiskaru«, u Osijeku »Prvu hrvatsku dioničku tiskaru«, u Splitu »Leonovu tiskaru«, u Dubrovniku »Dubrovačku hrvatsku tiskaru«, u Šibeniku franjevačku tiskaru »Kačić«, u Sarajevu nadbiskupijsku »Novu tiskaru« (prije »Hrvatska tiskara«), u Mostaru franjevačku »Hrvatsku tiskaru F. P.«. Neka su od ovih poduzeća bila i relativno velika (»Društvo sv. Jeronima«, »Narodna Prosvjeta«, »Nadbiskupska tiskara«, nakladničko poduzeće i »Tiskara Glasnika Srca Isusova« u Zagrebu, »Prva hrvatska dionička tiskara« u Osijeku, »Nova tiskara« u Sarajevu), te su izdavala i tiskala i dnevnu štampu.

Puno se za naše prilike u to doba izdavalo i tiskalo i katoličkih knjiga: što u vlastitoj nakladi pojedinaca, što u nakladi katoličkih izdavačkih poduzeća. Najaktivniji su s te strane bili »Društvo sv. Jeronima« sa svojim pridruženim poduzećima, »Narodna Prosvjeta« i »Glasnik Srca Isusova«. Izlazile su i posebne serije (»knjižnice« i kolekcije) knjiga ili često vrlo zgodnih i aktualnih brošura. U Zagrebu je izlazila »Pučka knjižnica«, »Knjižnica dobrih romana«, »Knjižnica općega znanja«, »Omladinska knjižnica«, »Pozorišna biblioteka«, »Jeronimsko svijetlo« (dinar-štampa), sve to u režiji »Društva sv. Jeronima«, pa »Mosk«-ove brošure (»Moderna socijalna knjižnica«), »Merčeva knjižnica«, pa isusovačka »Knjižnica ‚Života'« i »Misijska biblioteka«, pa dominikanski »Uzori« i »Duhovna biblioteka«, pa »Knjige katoličkog života« (Dra Stjepana Markulina), u Sarajevu asketska knjižnica »Vrelo života« (Dra Đure Gračanina) i Arine »Vrhbosanske savremene knjižice« (Dra Ivana Šarića), u Mostaru franjevačka »Savremena pitanja«, u Bežlji »Katolička mala knjiga« (Ambrozija Benkovića), itd. Izlazilo je i dosta propovjedničke literature, pa nešto i glazbene, liturgijskih priručnika i dosta molitvenika i pobožnih brošurica.

Razumije se da podaci koje sam ovdje iznio ne moraju biti — i sigurno nisu — ni potpuni, ni u svemu točni. Ali i ovo što sam iznio dosta jasno karakterizira mirnodobno, predratno, stanje naše katoličke štampe u hrvatskim krajevima. Prije svega njezinu ekstenzivnost i usitnjenost. Svatko je htio da ima, makar jedan, svoj organ: svaki kraj, svaka biskupija, svaki red, svaka organizaciona

skupina. Inicijative je bilo puno — i previše — a reda i sistematičnosti malo. Pa su i rezultati bili dosta skromni. Ipak, išlo se trajno naprijed.

Današnja situacija i problem sistematizacije

Bilo je i onda — tom sam konstatacijom i započeo ovaj članak — sugestija, prijedloga i pokušaja da se naša katolička štampa bolje organizira, poveže i posuvremeni. I pokušaja posve konkretnih! I iz svećeničkih i lajičkih krugova, i s mjerodavnih crkvenih mjesta: jedanput — sjećam se toga dobro — i na inicijativu tadašnjega zagrebačkog nadbiskupa Dra A. Stepinca. Do stvarnih rezultata nije ipak došlo. Nijesmo na to bili pripravljeni. Bili su još previše jaki rivalstvo, nepovjerenje i antagonizmi među vodećim katoličkim skupinama. A zapravo nismo bili pogodili ni prave metode. Zamišljeno je to bilo pomalo unitaristički i centralistički, pa bi u mnogom pogledu sputavalo slobodu i elastičnost, toliko bitnu svakoj pravoj kršćanskoj aktivnosti. Reglementiranje nije ideal, pogotovu za nas. Nismo mi Nijemci — elemenat naučan na posluh, šablonu i kolektivno vodstvo. Kod nas svatko hoće da se javlja, pita, afirmira i iskaže.

Nego, ako onda još nije bilo došlo vrijeme jednom sistematičnijem i ekonomičnijem — ne samo materijalno nego i moralno ekonomičnijem — prilaženju k problemu naše katoličke štampe, danas je sigurno došlo. Skoro dvadesetgodišnja pauza na tom području — u međuvremenu pokretane akcije i listovi nisu se mogli održati; na koncu smo bili, od popularne štampe, ostali samo na beogradskoj »Blagovijesti« — omogućila nam je ili, još točnije prisilila nas je da sve počinjemo iznova. Od totalne »tabulae rasae«. Kolikogod je to po sebi žalosno, toliko je sa stanovišta reforme idealno, pa i providencijalno. Uklonjene su radikalno sve prijašnje zapreke — barem one subjektivne i psihološke naravi — potisnuti u stranu rivaliteti, osjetljivosti, tradicije; raščišćen i niveliran prostor za novine: i na organizacijskom i na tehničkom polju. Možemo birati. Možemo se ogledati za onim što nam izgleda najbolje. Možemo studirati prilike u drugim zemljama i iskoristiti njihova iskustva, dobra i loša. I — a to je možda u našim okolnostima — praktično najvažnije — možemo izbjeći tipičnim slabostima naše predratne štampe: čuvati se da ne

upadnemo u stare nevolje. Ne smijemo se opet vratiti na predratnu našu bolesnu, izdavačku anarhiju; ne smijemo, bez potrebe dvostručiti akcije ni izdavati puno listova istoga smjera; ne smijemo se dati voditi željom za individualnom afirmacijom pod svaku cijenu; moramo od međusobne lojalnosti, solidarnosti i kooperacije napraviti princip i polaznu točku. I — modernizirati moramo metode i tehniku. Ali s druge strane i štogod možemo učiniti, da »pokrijemo« sve sektore važne da nam nigdje ne zijevaju praznine. Da ništa ne prepustimo »sudbini« ili »slučaju«.

Čekanja više nema. Naša se poratna katolička štampa ove zadnje tri, četiri godine bujno i naglo razvija: uza sve to što još uvijek nema svoje vlastite tehničko-organizacione baze. S brzinom i snagom gotovo senzacionalnom, elementarnom. Sve što izlazi i štampa se — a već je puno toga izašlo i izlazi — vjerničke mase primaju s pravim gladom i oduševljenjem. Zahvalni smo svakome tko »proguli«. Prihvaćamo sve: s puno blagohotnosti, a s malo rezerve. Svaka nam je novina dobro došla. Svaka nam je skoro nova inicijativa uspjela. I materijalno. I financijski. Izdavači se ne moraju bojati rizika. I razumije se nitko se u takvim prilikama puno ne skanjuje. Nitko se puno ne smišlja. Nitko ni na koga ne čeka. Nitko nikoga ne pita. Ide po sistemu: »Carpe diem!« Ljudi — sigurno s dobrim namjerama — iskorišćuju šansu. U interesu dobre stvari.

Samo, dakako, baš ta, inače tako plemenita i razumljiva, nestrpljivost i žurba predstavlja u isto vrijeme i najveću pogibao za organizacijsku stabilizaciju naše štampe. U opasnosti smo da nam se uzde istrgnu iz ruku, pa da se opet vratimo na staro: na rad bez plana, bez kriterija i bez koordinacije.

Kompetentan forum

Trebalo bi, čini mi se, odmah intervenirati. Trebalo bi odmah dobro prostudirati situaciju i donijeti o njoj bar prve ocjene. Potrebne su nam što prije neke autoritativne smjernice. A da ih mognemo dobiti, moramo prije uspostaviti forum, koji će za njih biti kompetentan. Forum koji bi najprije izradio neki okvirni plan, a onda prema njemu diskretno, ali i odlučno, intervenirao u daljoj dogradnji sistema i u praksi.

A četiri bi glave praktične svrhe taj forum morao imati: da spriječi hiperprodukciju, da popunja praznine, da osigurava solidnost, da usklađuje i koordinira inicijative i akcije, tj. dijeli zadatke, razgraničuje djelokruge.

Danas imamo već čitav niz dobro uvedenih i zasada uglavnom i dobro uređivanih katoličkih listova. Na nekim područjima već toliko, da nam jedva i treba novih.

A znamo od čega smo počeli odnosno šta nam je bilo preostalo i u najkritičnijim vremenima. Đakovački »Vjesnik« za kler, beogradska »Blagovijest« za vjerničke mase, pokoji mali katekizam i kalendarčić, šapirografirane edicije, najviše propovjedničke i pobožne sadržine, te ono nekoliko i malo čitanih edicija svećeničkih »staleških udruženja«. Prve, opet šapirografirane, apologetske stvari počele su se javljati istom pred koju godinu.

Nekoliko konkretnih sugestija

Danas je situacija već bitno drukčija. Imamo opet »Bogoslovsku Smotru«, imamo od svećeničkih i teoretsko-ideoloških časopisa, uz đakovački »Vjesnik«, »Službu Božju« u Makarskoj, »Crkvu u svijetu« u Splitu, »Poslušni Duhu« u Zagrebu. Imamo opet mjesečnike za vjernike uz »Blagovijest« stari »Glasnik Presv. Srca Isusova« u Zagrebu i nove listove »Glasnik sv. Antuna« u Zagrebu, »Glasnik bl. Nikole Tavelića« u Šibeniku i »Mariju« u Sinju, pa već i prve lokalne župske listove: u Karlovcu, na Rijeci, u Makarskoj i drugdje. Imamo i informativni katolički list u novinskom formatu dvotjednik velike tiraže: »Glas koncila« u Zagrebu. Zatim i listove za djecu »Mali Glas koncila« u Zagrebu i »Ministrant«. Imamo i serijske edicije »digest«-tipa: »Iz života« u Opatiji i od nedavna »Svesci« u Zagrebu. I još uvijek šapirografirani list za katehete i katehiste: »Katehist« u Zagrebu. A svaki se dan štampaju i nove knjige — doduše dosada bez formalnih nakladnih i izdavačkih poduzeća — a vjeronaučni, molitveničkí i liturgijski priručnici pogotovu. Imamo već i dobro uređivan »Katolički kalendar« (»Danica«) u režiji Društva sv. Ćirila i Metoda, a u redakciji staroga jeronimskog radnika Dra Josipa Andrića.

Kad to čovjek gleda, dobiva kojiput instinktivno dojam da su nam kapaciteti u ponekoj grani katoličke štampe već podmireni i da nam je kvantitativno više i ne tre-

ba. Najbolje bi, čini se, bilo da dalje ni ne idemo u širinu, a da pažnju posvetimo u prvom redu kvalitetu, propagandi, kolportaži, organizaciji i tehnici. A nove časopise i listove da pokrećemo s puno opreza, diskrecije, promišljenosti i konzultiranja: samo ondje gdje se ukaže stvarna potreba gdje to traže objektivni razlozi i interesi dobre stvari, te gdje postoji moralna sigurnost da ćemo stvoriti nešto zbilja solidno. I uglavnom samo časopise i listove sa specijalnom tematikom i specijalna »genrea«.

Nije tu sigurno lako postaviti neke posve određene norme. Niti te norme smiju biti krute i diktatorske. Ne bi to odgovaralo ni duhu katoličke slobode, kojom se je kršćanstvo uvijek ponosilo, a sada ju je iza koncila proklamiralo i za jedan od bitnih principa u svojim organizacijskim akcijama. U stvarima duha i ideja — a među njih svakako spada i štampa — još je posebno opasno stvari šablonizirati, baš kao što ih je opasno i revolucionizirati. Inicijative se ne diktiraju one se rađaju spontano, a katkada i providencijalno. I na ovom području vrijedi na svoj način ono Apostolovo: »Spiritum nolite extinguere!« (1. Lol 5, 19). Treba stvari s toga područja rješavati s puno prosvijetljene širine. Lakše je i realnije insistirati na općim direktivama. Lakše je i realnije urgirati disciplinirano u inicijativama i akcijama. I tražiti neko kolektivno i autoritativno suodlučivanje čitave čitave crkvene i katoličke javnosti preko jednog zajedničkoga konzultativnog foruma.

Odbor za katoličku štampu

Morali bismo, eto, imati neki nacionalni Odbor za katoličku štampu, mimo kojega i bez kojega ne bi trebalo realizirati novih inicijativa. Trebalo bi da svatko tko se sprema da nešto novo poduzme na polju štampe, najprije iznese pred taj Odbor svoje ideje i planove, pa da čuje što i drugi, direktno zainteresirani, faktori o tome misle. Da čuje i njihove primjedbe, prigovore, sugestije, savjete i informacije. Ne bi više smjelo biti posve samovoljnih i neodgovornih istupanja. Barem ne onih kolektivna značaja. Drugo je izdavanje knjiga u vlastitoj nakladi, na svoj trošak, na svoju odgovornost, na svoj rizik. Tu bi ljudima trebalo ostaviti što više slobode, a ograničenja svesti samo na ono što formalno predviđa crkveno zakonodavstvo: u

materijama koje tangiraju vjeru i moral. Pojedincima bi tako bila omogućena afirmacija, ali ta afirmacija ne bi obvezivala drugih, ni angažirala katoličke javnosti.

Taj bi Odbor bio neka vrst filtra u katoličkoj štampi. Tempirao bi neobuzdane ambicije i nepromišljene i prenagle inicijative, a katoličku štampu čuvao od hiperprodukcije i od publicističke nepismenosti. A podjedno bi u isto vrijeme vršio i funkciju animatora, organizatora, regulatora i koordinatora naših kolektivnih katoličkih napora i nastojanja na polju štampe i javne riječi. Indicirao bi i planirao potrebe i nove inicijative, usklađivao i harmonizirao akcije, pribirao informacije, vodio statistike, studirao probleme — i financijske i tehničke i propagandno-reklamne — i tražio za njih rješenja. Posredovao u slučaju potrebe u nesporazumima i sporovima, podržavao veze s vanjskom katoličkom štampom i njezinim organima, osobito onima internacionalnima. Posebno bi na njega spadala briga oko — kod nas još posve otvorenog i neriješenog — problema katoličkih tiskarskih, knjižarskih, izdavačkih i nakladnih poduzeća, njihova razvoja, kooperacije i specijalizacije.

A sve to uglavnom na bazi fakultativnosti, dobrovoljnosti, dogovaranja, sporazumijevanja, a ne na bazi dirigiranja, pa ni nadglasavanja. Svatko je pristupačniji razlogu i savjetu nego diktatu.

Nekoliko stvari na koje bi trebalo posebno paziti

Na nekoliko stvari trebalo bi, osobito na početku, posebno pripaziti.

Ne bi trebalo pokretati novih časopisa ni listova za područja, gdje i sadašnji zadovoljavaju: nove listove za kler, nove pobožne glasnike, nove, barem općenacionalne listove tipa — nazovimo ga tako — »Katoličke Akcije«. Pa ni one koji zasada imaju dobru zamjenu. »Glasnik sv. Antuna« mogao bi nam još zadugo zamjenjivati obiteljski i ilustrirani list. No zato bi svim listovima, koje već imamo, trebalo sustavno podizati kvalitet, osigurati im vrijednu suradnju, dati im, u koliko ga nemaju — i u naslovu — opći karakter (ukloniti iž njih čisto lokalne materijale), pa ih već pomalo i specificirati. Neki bi morali više pisati za selo i za puk, drugi za grad i za inteligenciju, a nekima bi valjalo dati i posebne zadatke, pa donekle i re-

gionalni karakter i akomodaciju. Beogradska je »Blagovijest«, npr. svim okolnostima preodređena da se s vremenom razvije u dijasporski i ekumenistički organ i da uspostavlja i podržaje kontakte s pravoslavnom publikom u istočnijim krajevima Jugoslavije. A ako danas sutra budemo u stanju pokretati i nove katoličke organe, trebalo bi da to bude u prvom redu na još neobuhvaćenim, »nepokrivenim« područjima. Valjalo bi misliti na specijalni katolički list za seljake, radnike, đake, omladince, djevojke, redovnice, na jedno misijsko glasilo (unijsko već imamo), te u daljoj perspektivi i na jedan organ, koji bi tretirao aktualne socijalne probleme. Pa svakako i na jedan literarno-beletristički list i na edicije dobrih romana i igrokaza za muške i ženske amaterske pozornice. Nešto bi se od toga moglo odmah prisloniti na »Književno društvo sv. Ćirila i Metoda« (bivše »Društvo sv. Jeronima«), — ono se jedino normalno održalo i u poratnom vremenu — dok pomalo ne dobijemo i koju novu ustanovu i poduzeće s izdavačko-knjižarsko-tiskarskog područja. A svakako bi valjalo u štampi puno više nego dosada, angažirati i katoličke lajike; osobito baš u tim knjižarsko-tiskarsko-nakladnim poduzećima, te uopće na području kulture, odgoja, književnosti, školstva i karitativno-socijalnog rada.

Svi bismo se svijesno morali čuvati svakoga partikularizma kako svagdje drugdje, tako i na polju katoličke štampe. Ni kad neki organ ili list izdaju redovi, dijeceze, zavodi, institucije, organizacije, ne bi on smio pokazivati nikakvih bilo izolatorskih, bilo sektarskih tendencija, niti jednostrano isticati i forsirati specifične grupne interese ili prestiž. Nije to nikada u duhu katoličke širine i zajedništva, nije ni u duhu nesebične službe Bogu i Crkvi. Svaki takav organ treba da bude prije svega katolički, da se na sve obraća, svima govori, prihvaća svačiju suradnju, oduševljava čitatelje za velike, opće interese Kraljevstva Božjega u duhu kršćanske univerzalnosti, duševne superiornosti, širokogrudnosti i bratstva. Inače će takav organ sam sebe osuditi na kržavljenje i vegetiranje i u idejno-sadržajnom pogledu i u pogledu čitateljske baze.

Ne bi nikako trebalo forsirati ni preveliku centralizaciju naše štampe u jednim rukama i u jednom centru, konkretno u Zagrebu. Samo bi nam to škodilo. Suživalo bi nam i akcioni radius i pokretljivost akcije i razvoj talenata i mnogostrukost inicijativa i idejnu živost i puninu i

toliko potrebno konfrontiranje, dopunjivanje i uzajamno ispravljanje i usavršavanje stavova i izmjenu iskustava. U mnogostrukosti bit ćemo uvijek bogatiji; svaki kraj ima i svoje jake strane, kojih drugi nemaju; svi smo pametniji nego bilo koja skupina ili grupa sama. Centralizam nije nikada bio vitalan, uvijek je na koncu dovodio do potresa, nezadovoljstva, buna i kriza.

Na koncu moramo sve učiniti da u našoj katoličkoj štampi očuvamo neko idejno i ideološko ravnovjesje. Ne uniformnost i bezličnost, ali barem bitno jedinstvo linije i pogleda. Moramo svjesno izbjegavati stvaranje protivničkih skupina, tabora, struja, škola mentaliteta. I polemiku kojegod vrsti. Svagdje u katoličkom javnom životu, ali u štampi pogotovu. Treba da naši listovi — bez obzira na to tko ih izdaje — budu što više univerzalistički, svima pristupačni i svima otvoreni, dokle su god dobre volje, a što manje partikularistički, zatvorena »lovišta« i »rezervacije« specifičnih ideoloških struja i škola. Ne samo radi ideala katoličke sloge i solidarnosti, ne samo zbog vrlo loših iskustava iz predratnog vremena, nego već i iz jednog posve praktičnog razloga, što bi nas drukčiji postupak nužno odgurao na teren rasipanja sila i dupliranja organa. Danas je ta stvar još aktualnija nego u vremenima pred rat. U većini katoličkih zemalja na zapadu već postoji katolički dualitet između »konzervativno-tradicionalističkih« i »progresističkih« struja i skupina. I u najakutnijemu obliku, i u najodioznijim formama. Jedni s drugima javno polemiziraju, i pred očima profane i inovjerske javnosti. Jedni protiv drugih organiziraju demonstracije i bojkote. Jedni druge tužakaju u Rimu deklaracijama i protestima. Kod nas još, hvala Bogu, takav dualitet ne postoji. Ne bi ga trebalo ni stvarati. Dođe li do njega, rascjep je i u katoličkoj štampi gotov. Baš kao u Francuskoj, gdje se zna koje je »boje« koji list. Ili u Americi, gdje je nedavno osnovan poseban katolički list »Triumph« sa zadaćom, da sustavno pobija »neomodernizam« i »progresistički ekstremizam«. Nitko ni kod nas ne bi trpio, da se preko zajedničke katoličke štampe pravi jednostrana propaganda za ideje koje smatra bilo krivima, bilo pogibeljnima i sumnjivima. A pogotovu da se takve ideje i tendencije u katoličkom javnom životu monopoliziraju. Odmah bi u tom slučaju došlo do protuakcije, pa prema tome i do okupljanja istomišljenika jedne i druge struje

oko raznih organa: do polemike i do javne sablazni. Mora naša katolička štampa ostati što više idejno kompaktna i jedinstvena i svijesno se čuvati ekstremnih teza i formulacija. Moramo se svi u praksi držati crkvene, papinske linije, pa makar s nekim niansiranjem u okviru kršćanske slobode. I moramo biti dovoljno široki, tolerantni, razboriti i ponizni da ne izazovemo olako jedni druge. A pogotovu da ne pokušavamo jedni druge majorizirati, nadglasavati, izolirati, proskribirati i gutati. Bolje će biti, da što više ostajemo na terenu općepriznatoga, nego puno tretirati »originalne« i delikatne »nove« ideje, osobito u časopisima i glasilima, namijenjenima široj vjerničkoj publici. Ni s informacijama o raznim problematičnim — a često i neprovjerenim — novostima, senzacijama, aferama iz zapadnoga katoličkog svijeta ne treba da se nekritički istrčavamo. Osjećaj odgovornosti i mjere treba da u katoličkoj štampi uvijek dolazi pred »informativnost« i žurnalističke »bombe«. I tu bi diskretna intervencija nacionalnog Odbora za štampu, a pod razboritom i prosvijetljenom vigilancijom viših crkvenih vlasti i autoriteta, bila uvijek na mjestu.

Pred meritornim odlukama

Eto nekoliko misli i o temi naše nove katoličke štampe u stvaranju! Samo kao jedan prilog i mišljenje. Ima ih sigurno još. Problem je to i odviše važan i odviše kompleksan, da ga mnogi od nas ne osjećaju. I da o njemu ne misle. I da nemaju u vezi s njim planova i kombinacija svake vrste.

Treba naći načina da se sve to pribere, promisli, proventilira i ocijeni. U raznim forumima i na raznim »niveau«-ima. I autoritativnima! Sve nas na to pozitivno obvezuje i nedavni II. Vatikanski sabor u svome Dekretu »de instrumentis communicationis socialis« (»Inter mirifica«, c. II, n. 21). Valja mu udovoljiti!

Dr Č. Č.

OBNOVIMO NAŠU CELEBRACIJU!

Nakon što je snažni val liturgijske obnove zahvatio cijeli svijet i mi u našoj zemlji posvuda osjećamo buđenje novog proljeća u liturgijskom životu kršćana. Nakon objavljivanja Liturgijske Konstitucije II Vatikanskog Sabora (dalje u tekstu LK) i Upute za ispravno provođenje Kon-